

Jungtinės Tautos

CEDAW/C/LTU/CO/5

/Emblema/ **Konvencija dėl visų formų
diskriminacijos panaikinimo
moterims**

2014 m. liepos 18 d.

Originalo kalba: anglų

IŠANKSTINIS NEREDAGUOTAS VARIANTAS

**Moterų diskriminacijos
panaikinimo komitetas**

**Baigiamieji pastebėjimai dėl penktojo Lietuvos periodinio
pranešimo***

1. Komitetas svarstė Lietuvos Respublikos penktąjį periodinį pranešimą (CEDAW/C/LTU/5) 2014 m. liepos 9 d. 1229-ajame ir 1230-ajame posėdžiuose (žr. CEDAW/C/SR.1229 ir 1230). Komiteto sudarytas problemų ir klausimų sąrašas pateikiamas CEDAW/C/LTU/Q/5 dokumente, o Lietuvos Respublikos Vyriausybės atsakymai yra pateikti CEDAW/C/LTU/Q/5/Add.1 dokumente.

A. Įvadas

2. Komitetas vertina tai, kad Valstybė narė pristatė penktąjį periodinį pranešimą, kuris buvo parengtas pagal Komiteto gaires dėl periodinių pranešimų rengimo. Komitetas taip pat vertina Valstybės narės raštu pateiktus atsakymus į visą eilę priešsesijinės darbo grupės iškeltų klausimų. Komitetas dėkoja už delegacijos pranešimo pristatymą žodžiu ir vėlesnius paaiškinimus, įkaitant raštu pateiktą informaciją atsakant į dialogo metu Komiteto narių žodžiu išsakytus klausimus.

3. Komitetas vertina Valstybės narės delegaciją, vadovaujamą Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viceministro Gintaro Klimavičiaus, į kurią buvo įtraukti atstovai iš skirtingų ministerijų, Vyriausybės įstaigų bei Lietuvos Respublikos nuolatinės misijos prie Jungtinių Tautų Organizacijos biuro Ženevoje. Komitetas reiškia padėką už konstruktyvų dialogą, kuris vyko tarp delegacijos ir Komiteto narių.

B. Teigiami aspektai

4. Komitetas džiaugiasi progresu, kurį šalis padarė po 2008 m. vykusio Valstybės narės trečiojo ir ketvirtojo periodinių pranešimų (CEDAW/C/LTU/3 ir CEDAW/C/LTU/4) svarstymo, įgyvendindama reformas įstatymų leidybos srityje, ypač priimdama šiuos teisės aktus:

(a) 2013 m. ir 2014 m. Baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimus, kuriais siekiama efektyvesnio tyrimo ir sankcijų taikymo vaikų seksualinės prievartos ir smurto prieš moteris nusikaltimų srityje bei greitesnės pagalbos šių

* Komiteto priimta jo penkiasdešimt aštuntosios sesijos metu (2014 m. birželio 30 – liepos 18 d.).

nusikaltimų aukoms;

(b) 2013 m. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą;

(c) 2012 m. ir 2013 m. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimus, kuriais valstybės įstaigos ir savivaldybės yra įpareigojamos sukurti programas bei priemones, užtikrinančias vienodas galimybes moterims ir vyrams, ir įtraukti šias priemones į strateginius planus;

(d) 2011 m. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą.

5. Komitetas teigiamai vertina Valstybės pastangas pagerinti savo institucinę ir politinę sistemą, siekiant paspartinti moterų diskriminacijos panaikinimą bei skatinti lyčių lygybę, iš kurių paminėtinos šios:

(a) Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programa;

(b) Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2011–2015 metų programa;

(c) Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programa ir Priemonių įgyvendinimo planas.

6. Komitetas taip pat teigiamai vertina faktą, kad po paskutiniojo pranešimo svarstymo Valstybė narė ratifikavo arba prisijungė prie šių tarptautinių dokumentų:

(a) 2014 m. Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminančių elgesį ar baudimą fakultatyvaus protokolo;

(b) 2013 m. Konvencijos dėl visų asmenų apsaugos nuo priverstinio dingimo;

(c) 2010 m. Neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos fakultatyvaus protokolo; ir

(d) 2013 m. gegužės 25 d. 1961 m. Konvencijos dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo.

C. Svarbiausios susirūpinimą keliančios sritys ir rekomendacijos joms

Seimas

7. **Komitetas pabrėžia esminį įstatymų leidžiamosios valdžios vaidmenį užtikrinant visapusišką Konvencijos įgyvendinimą (žr. 2010 m. Komiteto pareiškimą dėl santykių su parlamentais, priimtą 55-osios sesijos metu). Komitetas ragina Seimą jo įgaliojimų ribose imtis būtinų priemonių siekiant įgyvendinti šiuos baigiamuosius pastebėjimus pagal Konvenciją iki kito ataskaitinio laikotarpio.**

Konvencijos, Fakultatyvaus protokolo ir Komiteto bendrųjų rekomendacijų prieinamumas

8. Komitetas teigiamai vertina jam pateiktą informaciją, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas rėmėsi Konvencija, o konkrečiai jos 2 straipsniu, 2014 m. balandžio 11 d. civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2014. Komitetas taip pat pastebi, kad Konvencija bei jos Fakultatyvus protokolas yra prieinami Lietuvos užsienio reikalų ministerijos tinklapyje, o Komiteto Baigiamieji pastebėjimai yra perduoti atitinkamoms ministerijoms, valdžios įstaigoms bei nevyriausybinėms organizacijoms. Nepaisant to, Komitetas susirūpinęs, kad yra nepakankamai žinoma apie Konvenciją bendrai, apie skundų dėl moterų teisių pažeidimo pateikimo pagal Fakultatyvųjų protokolą procedūras, apie Komiteto bendrąsias rekomendacijas bei Komiteto baigiamuosius pastebėjimus ir

rekomendacijas dėl individualaus komunikavimo bei paklausimų teikimo.

9. Komitetas rekomenduoja Valstybei:

(a) viešinti Konvenciją, jos Fakultatyvųjį protokolą bei Komiteto Bendrąsias rekomendacijas visose visuomenės grupėse, taip pat palengvinti priėjimą prie informacijos apie Komiteto nuomonę ir rekomendacijas dėl individualaus komunikavimo bei paklausimų teikimo, įskaitant teisininkų, teisėjų, prokurorų, policijos ir kitų teisingumą įgyvendinančių pareigūnų mokymo programų rengimą; bei

(b) supažindinti moteris su jų teisėmis pagal Konvenciją ir su teisinėmis priemonėmis, kuriomis jos gali pasinaudoti nacionaliniu bei vietiniu lygiu, įskaitant informacinių kampanijų rengimą bei visuomenės informavimo priemonių pasitelkimą.

Lygybės ir nediskriminavimo apibrėžimas

10. Komitetas pažymi vienodų teisinių ir institucinių pamatų, užtikrinančių lygybę ir apsaugą nuo diskriminacijos įvairiais pagrindais, įskaitant diskriminaciją lyties ar seksualinės orientacijos pagrindu, egzistavimą. Tačiau Komitetui kelia susirūpinimą tai, jog Lygių galimybių įstatymas ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas nepakankamai apsaugo moteris nuo daugialypės bei įvairių diskriminacijos formų kilmės, amžiaus, negalios ar kitais pagrindais. Komitetas yra ypač susirūpinęs dėl teismo bylų, kuriose būtų sprendžiami daugialypės diskriminacijos formų atvejai, nebuvimo.

11. Komitetas ragina Valstybę pataisyti savo antidiskriminacinius ir lygių galimybių įstatymus užtikrinant, kad jie saugotų moteris išskirtinai nuo daugialypės diskriminacijos formų.

Teisingumo ir teisinių skundų pateikimo prieinamumo sistema

12. Komitetas yra susirūpinęs dėl Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos efektyvumo ribotumo ir matomumo trūkumo, taip pat žemo nagrinėtų skundų dėl diskriminacijos lyties ar seksualinės orientacijos pagrindu skaičiaus (tik 14 proc.) bei duomenų pagal lytį apie regioninį tokios diskriminacijos pasiskirstymą ir tokios diskriminacijos pagrindais pateiktų skundų rezultatus. Komitetui taip pat kelia susirūpinimą naujo Lygių galimybių kontrolieriaus paskyrimo atidėliojimas, kurio postas neužimtas jau daugiau nei šešis mėnesius bei regioninių ir vietinių Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos filialų nebuvimas, ribotas administracinių sankcijų taikymas Lygių galimybių kontrolieriaus nagrinėtuose skunduose diskriminacijos lyties ar seksualinės orientacijos pagrindu, taip pat maži Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos finansiniai ir žmogiškieji ištekliai.

13. Komitetas rekomenduoja Valstybei:

(a) neatidėliojant paskirti Lygių galimybių kontrolierių;

(b) didinti moterų informuotumą apie teisinės gynybos priemones, kurių jos gali imtis norėdamos pranešti apie jų teisių pažeidimus pagal Konvenciją;

(c) surinkti duomenis pagal lytį apie skundų diskriminacijos lyties ar seksualinės orientacijos pagrindu geografinį pasiskirstymą ir jų rezultatus;

(d) įsteigti regioninius bei vietinius Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos filialus taip palengvinant priėjimą prie šios institucijos visoje Valstybės teritorijoje moterims bei aprūpinti juos pakankamais finansiniais bei žmogiškaisiais ištekliais, kad jie galėtų visiškai vykdyti savo įgaliojimus siekiant apsaugoti moterų teises ir skatinti lyčių lygybę; taip pat

(e) priimant naujus teisės aktus ar formuojant veiklos kryptis bei programas, ypač lyčių lygybės ir moterų teisių srityje, tinkamai atsižvelgti į Lygių galimybių kontrolieriaus rekomendacijas.

Instituciniai moterų pažangos skatinimo mechanizmai

14. Komitetas su susirūpinimu atkreipia dėmesį į ribotą ministerijų mandatą, įtaką bei atstovavimą joms Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijoje, kuri prižiūri ir koordinuoja Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių programos (toliau – Valstybinė programa)¹ įgyvendinimą. Komitetas taip pat yra susirūpinęs, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Moterų ir vyrų lygybės skyriuje, kuris atlieka Komisijos sekretoriato funkciją ir vykdo lyčių lygybės įgyvendinimo programas, dirba nepakankamai žmonių (3 darbuotojai) ir jam trūksta lėšų bei dėl koordinavimo mechanizmų, užtikrinančių lyčių lygybę savivaldybių lygiu, stokos. Komitetas susirūpinęs dėl lyčių atžvilgiu neutralios Valstybinės programos bei nepakankamo pasiektų rezultatų įvertinimo. Komitetas atkreipia dėmesį į nepakankamą nevyriausybinį moterų teises ginančių organizacijų finansavimą bei ribotą jų įtraukimą į Valstybinės programos įgyvendinimą.

15. **Komitetas rekomenduoja Valstybei:**

(a) didinti Moterų ir vyrų lygių galimybių komisijos mandatą, itaką ir atstovavimą ministerijoms Komisijoje, kad ši galėtų efektyviai stebėti ir koordinuoti Valstybinės programos įgyvendinimą;

(b) skirti didesnius finansinius ir žmogiškuosius išteklius Moterų ir vyrų lygybės skyriui;

(c) užtikrinti, kad kiekviena ministerija skirtų atskirą biudžeto dalį efektyviam Valstybinės programos įgyvendinimui;

(d) įvertinti lyčių požiūriu neutralius Valstybinės programos aspektus dėl galimo jų diskriminacinio poveikio moterų atžvilgiu, ypač praktikoje, kadangi juose neatkreiptas dėmesys į egzistuojančius lyčių skirtumus (Bendroji rekomendacija Nr. 28, 16 straipsnis);

(e) užtikrinti Valstybinės programos efektyvumą vertinant numatytus tikslus ir rodiklius visuose Valstybės regionuose ir pratęsti Valstybinės programos įgyvendinimą po 2014 metų; ir

(f) skirti pakankamą finansavimą nevyriausybinėms moterų teises ginančioms organizacijoms ir labiau jas įtraukti į Valstybinės programos įgyvendinimą.

Valstybinės žmogaus teisių institucijos

16. Pažymėdamas tai, kad Valstybė turi Seimo kontrolierių, Lygių galimybių kontrolierių ir Vaiko teisių apsaugos kontrolierių, Komitetas yra susirūpinęs dėl valstybinės žmogaus teisių institucijos nebuvimo, kaip tai numatyta nacionalinės žmogaus teisių institucijos principuose (Paryžiaus principai), išdėstytuose 1993 m. gruodžio 20 d. Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje Nr. 48/134.

17. **Komitetas rekomenduoja Valstybei, remiantis Paryžiaus principais, per konkretų laikotarpį įsteigti nepriklausomą nacionalinę žmogaus teisių instituciją, kurios kompetencija turėtų apimti klausimus, susijusius su moterų ir vyrų lygybe.**

Laikinosios specialiosios priemonės

¹ Žiūrėkite Valstybės narės Įžanginį pareiškimą.

18. Komitetas dar kartą reiškia savo susirūpinimą, kad Valstybė nepriėmė jokių laikinųjų specialiųjų priemonių, skirtų paspartinti realią moterų ir vyrų lygybę, nepaisant to, kad Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas (2 str.) bei Valstybinės moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 m. programos veiksmų planas numato laikinų specialiųjų priemonių įtvirtinimą Seimui priėmus atitinkamus teisės aktus.

19. Atsižvelgdamas į ankstesnius savo baigiamuosius pastebėjimus (CEDAW/C/LTU/CO4, 13 par.), Komitetas rekomenduoja Valstybei priimti laikinas specialiąsias priemones, skatinančias realią moterų ir vyrų lygybę tokiose srityse kaip švietimas, užimtumas bei dalyvavimas politiniame ir viešajame gyvenime, taip pat atkreipti dėmesį į neįgalių moterų padėtį visose Konvencijos apimamose srityse. Komitetas rekomenduoja priimti Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pataisas, kuriomis būtų supaprastinta tokių priemonių priėmimo ir taikymo procedūra. Komitetas ragina Valstybę užtikrinti, kad visi susiję valstybės tarnautojai būtų supažindinti su laikinųjų specialiųjų priemonių samprata ir skatinti šių priemonių taikymą remiantis Konvencijos 4 (1) straipsniu bei 2004 m. Bendrąja Komiteto rekomendacija Nr. 25 „Dėl laikinųjų specialiųjų priemonių“.

Stereotipai

20. Komitetas dar kartą reiškia susirūpinimą dėl vis dar gyvų patriarchalinių nuostatų ir išsisknijusių stereotipų apie moterų ir vyrų vaidmenų bei atsakomybės pasiskirstymą šeimoje ir visuomenėje, kurie ir toliau atsispindi visuomenės informavimo priemonėse, vadovėliuose ir švietimo medžiagoje, tradiciniuose moterų išsilavinimo pasirinkimuose, blogesnėje jų padėtyje darbo rinkoje bei plačiai paplitusiame smurte prieš moteris. Komitetas taip pat yra susirūpinęs, kad visuomenės informavimo priemonės nuolat pateikia stereotipinius ir kartais žeminančius moterų įvaizdžius bei, kad šio įvaizdžio stebėjimas ir priežiūra yra nepakankami.

21. **Komitetas rekomenduoja Valstybei įtraukti stereotipų diskriminuojančių pagal lytį panaikinimą, kaip prioritetinę sritį, į naująją Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių programą bei jos Veiksmų planą. Komitetas taip pat rekomenduoja Valstybei prioritetine tvarka peržiūrėti vadovėlius ir švietimo medžiagą, naudojamą visose mokymosi pakopose, juose panaikinti lyčių stereotipus ir paraginti visuomenės informavimo priemones vaizduoti teigiamą moters įvaizdį bei vienodą moterų ir vyrų statusą privačiame ir visuomeniniame gyvenime.**

Smurtas prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje

22. Sveikindamas Valstybę su Europos Tarybos konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo pasirašymu 2013 m. birželį, Komitetas reiškia susirūpinimą dėl smurto prieš moteris paplitimo šalyje. Šiuo atžvilgiu Komitetas apgailestauja, kad Valstybė nėra priėmusi visapusės strategijos, skirtos panaikinti visų formų smurtą prieš moteris dėl lyties viešame ir privačiame gyvenime. Komitetas taip pat susirūpinęs dėl nepakankamos informacijos apie Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo 2010–2012 m. strategijos įgyvendinimo vertinimą, kurio trūkumą indikuoja nepakankamas veiklos kryptių ir priemonių įgyvendinimo bei pasiektų rezultatų įvertinimo stebėjimas. Komitetas yra susirūpinęs dėl riboto duomenų apie praneštus, ištirtus smurto prieš moteris atvejus ir dėl jų priimtų sprendimus, taip pat dėl nepakankamos pagalbos smurtą patyrusioms aukoms bei joms skirtų prieglaudų trūkumo.

23. **Atsižvelgdamas į 1994 m. Bendrąją rekomendaciją Nr. 19 „Dėl smurto prieš moteris“, Komitetas ragina Valstybę:**

(a) paspartinti Europos Tarybos konvencijos „Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir šalinimo” ratifikavimą ir nacionalinių teisės aktų suderinimą su ja;

(b) priimti visapusę strategiją, kuri papildytų Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014-2020 metų programą, ir kurios tikslas būtų pašalinti bet kokios formos smurtą prieš moteris dėl jų lyties viešame bei privačiame gyvenime. Taip pat sukurti pakankamus koordinavimo ir stebėjimo mechanizmus arba pavesti jau esantiems mechanizmomams siekti efektyviai užkirsti kelią ir šalinti visas smurto prieš moteris formas;

(c) reguliariai rinkti, analizuoti ir skelbti duomenis apie praneštus, tirtus ir perduotus spręsti atvejus dėl visų formų smurto prieš moteris ir merginas;

(d) įsteigti krizių centrus, kuriuose būtų suteikiama apsauga ir pagalba visoms smurtą patyrusioms moterims; ir

(e) užtikrinti pakankamą prieglaudų skaičių ir geografinį paskirstymą, taip pat įvairių aukoms reikalingų paslaugų teikimą.

24. Komitetas vertina tai, kad buvo priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, reglamentuojantis smurto prieš moteris dėl jų lyties artimoje aplinkoje atvejus. Komitetas taip pat teigiamai vertina Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014-2020 metų programos priėmimą, 2014-2016 metų Veiksmų plano rengimą, bei tarpinstitucinės darbo grupės apsaugos prieš smurtą artimoje aplinkoje koordinavimui sukūrimą. Tačiau Komitetas yra susirūpinęs dėl įstatyme ir su juo susijusiose strategijose pateikiamo lyčių neutralumo, kuris trukdo efektyviam jų įgyvendinimui, dėl nepakankamo paslaugų teikimo, riboto kaltininkams paskirtų sankcijų stebėjimo ir įgyvendinimo bei žemo smurto artimoje aplinkoje atvejų tyrimų ir bausmių skaičiaus. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl perdėtų taikinamojo tarpininkavimo procedūrų smurto artimoje aplinkoje byloje ir galimo taikinamojo tarpininkavimo procedūrų baudžiamojo procese priėmimo. Komitetas taip pat reiškia susirūpinimą dėl išskirtinio išprievartavimo esant santuokoje atvejų kriminalizavimo trūkumo.

25. **Komitetas ragina Valstybę:**

(a) užtikrinti, kad Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas ir susijusios strategijos būtų įgyvendinamos atkreipiant dėmesį į lyčių skirtumus;

(b) efektyviai įgyvendinti ir stebėti smurto artimoje aplinkoje kaltininkams paskirtų sankcijų vykdymą;

(c) efektyviai tirti smurto artimoje aplinkoje atvejus ir bausti kaltininkus;

(d) nebetaikyti taikinamojo tarpininkavimo procedūrų smurto artimoje aplinkoje aukų atžvilgiu ir susilaikyti nuo taikinamojo tarpininkavimo procedūrų baudžiamajam procese priėmimo, kadangi šios procedūros gali skatinti smurtą patyrusių moterų pažeidžiamumą; ir

(e) priimti Baudžiamojo kodekso pataisas, kuriomis būtų aiškiai kriminalizuojamas išprievartavimas esant santuokoje.

Prekyba žmonėmis ir prostitucijos išnaudojimas

26. Komitetas yra susirūpinęs, kad nėra išsamaus teisinio reglamentavimo bei strategijų dėl kovos su prekyba žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, ir dėl to, jog Valstybė iki šiol yra viena iš šalių, iš kurios, per kurią ir į kurią vežamos moterys ir

mergaitės, kurios parduodamos seksualinio išnaudojimo tikslais. Komitetas taip pat susirūpinęs dėl sumažėjusio asmenų kaltų prekyba žmonėmis išaiškinimų ir nuteisimų skaičiaus, dėl prasto teisingumą įgyvendinančių pareigūnų paruošimo atkreipiant dėmesį į lyčių skirtumus tiriant prekybos žmonėmis atvejus bei dėl atnaujintų duomenų pagal lytį apie prekybą žmonėmis trūkumo. Komitetas taip pat apgailestauja, kad trūksta informacijos ir duomenų apie prostitucijos paplitimą, kad Valstybė nesiėmė pakankamų priemonių prostitucijos paklausai mažinti, ir kad nesiūlė alternatyvių galimybių užsidirbti moterims, nebenerinčioms užsiimti prostitucija.

27. Komisija rekomenduoja Valstybei:

(a) numatyti išsamų teisinį reglamentavimą ir strategijas kovai su prekyba žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, bei užtikrinti, kad aukos būtų tinkamai identifikuojamos ir joms būtų suteikta atitinkama apsauga ir pagalba;

(b) užtikrinti efektyvų asmenų kaltų prekyba žmonėmis išaiškinimą ir baudimą;

(c) didinti teisingumą įgyvendinančių pareigūnų, įskaitant policijos pareigūnus, prokurorus ir teismų sistemos atstovus, taip pat imigracijos tarnybos darbuotojų ir socialinių darbuotojų, kompetenciją dirbant su prekybos žmonėmis aukomis atsižvelgiant į jų lytį;

(d) užtikrinti, kad moterys ir mergaitės, tapusios prekybos žmonėmis aukomis, galėtų pasinaudoti medicinine ir teisine pagalba, psichologo konsultacijomis, taip pat reabilitacijos ir reintegracijos programomis, nepriklausomai nuo jų galėjimo ar noro liudyti prieš prekiautojus žmonėmis;

(e) taikyti atitinkamas sankcijas teisingumą įgyvendinantiems pareigūnams, įsitraukusiems į prekybą žmonėmis;

(f) spręsti pagrindines prekybos žmonėmis ir prostitucijos priežastis suteikiant moterims ir merginoms palankesnes išsilavinimo ir užsidirbimo galimybes, taip sumažinant jų pažeidžiamumą išnaudojimui; bei

(g) imtis atitinkamų priemonių kovai su moterų išnaudojimu prostitucijai, įskaitant prostitucijos poreiko kriminalizaciją.

Dalyvavimas politiniame ir viešajame gyvenime

28. Komitetas pažymi didelį moterų, dirbančių valstybinėje tarnyboje, procentą, taip pat, kad du iš trijų aukščiausių valstybės pareigūnų yra moterys. Tačiau Komitetas yra susirūpinęs, kad nebuvo imtasi jokių strategijoje numatytų specialių priemonių, skirtų paskatinti realią vyrų ir moterų lygybę politiniame ir visuomeniniame gyvenime, taip pat skatinti moterų iš socialiai nuskriaustų grupių, tokių kaip kaimo moterų, tautinių mažumų atstovių bei moterų su negalia, dalyvavimą politiniame ir viešajame gyvenime. Komitetas taip pat yra susirūpinęs dėl moterų politikų diskriminacijos dėl lyties, paremtos egzistuojančiais stereotipais.

29. Atsižvelgdamas į savo 1997 m. Bendrąją rekomendaciją Nr. 23 „Dėl moterų dalyvavimo viešajame gyvenime“, Komitetas ragina Valstybę:

(a) remiantis 4 (1) Konvencijos straipsniu ir 2004 m. Bendrąja Komiteto rekomendacija Nr. 25 „Dėl laikinųjų specialiųjų priemonių“, priimti laikinąsias specialiąsias priemones, skirtas padidinti moterų, ypač kaimo moterų, moterų iš etninių mažumų bei moterų su negalia, dalyvavimą politiniame ir viešajame gyvenime; ir

(b) imtis priemonių, siekiant pašalinti su lytimi susijusius egzistuojančius stereotipus apie moteris politikės.

Pilietybė

30. Komitetas su susirūpinimu atkreipia dėmesį, kad Lietuvos pilietybės klausimus reglamentuojantys teisės aktai turi neigiamą poveikį moterų ir mergaičių teisėms, kadangi Pilietybės įstatymas nenumato automatinio pilietybės suteikimo vaikams, gimusiems Valstybės teritorijoje pilietybės neturintiems tėvams, kurie nėra nuolatiniai Lietuvos gyventojai. Komitetas yra susirūpinęs dėl romų vaikų pilietybės statuso.

31. Komitetas ragina Valstybę suderinti savo pilietybės suteikimą reglamentuojančius teisės aktus su 1961 m. Konvencija „Dėl asmenų be pilietybės skaičiaus mažinimo“, numatant automatinių pilietybės suteikimą visiems Lietuvos teritorijoje gimusiems vaikams, įskaitant romų vaikus, kurie kitu atveju liktų be pilietybės.

Išsilavinimas

32. Komitetas teigiamai vertina valstybines privalomo bendrojo lavinimo programas, kurios apima priemones, skatinančias lyčių lygybę. Tačiau Komitetas vis dar susirūpinęs dėl egzistuojančių lyčių stereotipų ir sistemos barjerų, turinčių neigiamą įtaką merginų stojimui į netradicines mokslo sritis ar jų darbui netradicinėse srityse, dėl vadovėliuose pateikiamų lyčių stereotipų, nepakankamo švietimo apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises mokymo programose, taip pat dėl žemo moterų, užimančių vadovaujančias pareigas švietimo institucijose ir profesūroje, skaičiaus. Komitetas taip pat susirūpinęs dėl romų mergaičių siuntimo į specialiąsias mokyklas ar klases, didelio romų mergaičių iškritimo iš pradinių mokyklų skaičiaus bei mažo jų mokyklų lankomumo.

33. Komitetas rekomenduoja Valstybei:

(a) pašalinti egzistuojančius lyčių stereotipus ir sistemos barjerus, kurie atgraso merginas nuo stojimo į netradicines mokslo ar profesijų sritis, visose išsilavinimo pakopose;

(b) apsvarstyti laikinųjų specialiųjų priemonių, skirtų paspartinti moterų skyrimą į mokslo institucijas, priėmimą, tokių kaip aiškių tikslų ir laikotarpių moterų priėmimui į vadovaujančias pareigas švietimo institucijose nustatymas;

(c) peržiūrėti visus vadovėlius ir pašalinti iš jų lyčių stereotipus;

(d) užtikrinti pagal amžių tinkamą, pakankamą berniukų ir mergaičių švietimą apie seksualinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises ir apie atsakingą seksualinį elgesį, siekiant užkirsti kelią paauglių nėštumui ir lytiniu keliu perduodamoms ligoms;

(e) tęsti teises ir politines reformas, kuriomis siekiama užtikrinti teisę į mokslą visoms mergaitėms, bei šiuo tikslu užtikrinti romų mergaičių ir berniukų priėmimą į paprastas pradinių mokyklų klases, o ne mokyklas ar klases, skirtas specialiųjų poreikių turintiems vaikams; ir

(f) sumažinti aukštą romų mergaičių iškritimo iš pradinių mokyklų skaičių, imtis efektyvių priemonių, skirtų išlaikyti jas mokyklose ir pagerinti jų lankomumą įgyjant vidurinį išsilavinimą, imantis tokių priemonių kaip stipendijų skyrimas ir nemokamų vadovėlių suteikimas.

Užimtumas

34. Komitetas pažymi, kad skirtumas tarp moterų ir vyrų gaunamo atlyginimo sumažėjo nuo 22,6 procentų 2007 m. iki 11,9 procentų 2011 m. Nepaisant to, Komitetas yra susirūpinęs dėl ryškios horizontalios bei vertikalios vyrų ir moterų segregacijos darbo rinkoje, riboto moterų užimtumo (62 proc.), nepakankamo merginų ir moterų konsultavimo netradicinių išsilavinimo ir profesijos krypčių pasirinkimo bei karjeros galimybių klausimais, taip pat „vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą“ principo neįgyvendinimo. Komitetas susirūpinęs dėl aukšto nedarbo lygio tarp migrantų ir romų tautybės moterų, vienišų motinų, vyresnio amžiaus moterų ir moterų su negalia. Komitetas apgailestauja, kad ir toliau išlieka žemas vyrų, pasinaudojančių vaiko priežiūros atostogomis, skaičius. Komitetui taip pat kelia susirūpinimą tai, kad nėra įgyvendinta ankstesnė jo rekomendacija dėl Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimo, įtraukiant privalomuosius lyčių lygybės planus, kuriuos vykdytų viešojo ir privataus sektoriaus darbdaviai.

35. Komitetas rekomenduoja Valstybei:

(a) imtis konkrečių priemonių, siekiant panaikinti vertikalią ir horizontalią segregaciją tarp vyrų ir moterų darbo rinkoje, įskaitant laikinąsias specialiąsias priemones, kurios suteiktų galimybę moterims, ypač jaunoms merginoms, pasirinkti bet kokio pobūdžio darbą ar profesiją, taip pat atnaujinti teisinį reglamentavimą ir strategijas, skirtus užtikrinti lygias moterų galimybes ir vienodą elgesį jų atžvilgiu šioms įsidarbinant ar siekiant įgyti profesiją;

(b) sukurti pagalbos programas, skirtas merginų ir moterų konsultavimui netradicinio išsilavinimo ar profesijos pasirinkimo ir karjeros galimybių klausimais tokiose srityse kaip mokslas, technologijos ir pan.;

(c) užtikrinti efektyvų Darbo kodekso nuostatų dėl vienodo užmokesčio už vienodos vertės darbą įgyvendinimą, įskaitant darbo inspekcijos patikrinimų rengimą, nuobaudų skyrimą. Taip pat atkreipti dėmesį į užmokesčių reglamentuojančių teisinių nuostatų neefektyvumą rengiant viešas akcijas su Valstybės darbdavius vienijančiomis organizacijomis bei profesinėmis sąjungomis;

(d) padėti socialiai nuskriaustoms moterims, įkaitant migrantės, romų tautybės atstoves, vienišas mamas, vyresnio amžiaus moteris ir moteris su negalia, integruotis ir aktyviai dalyvauti darbo rinkoje;

(e) ir toliau dėti pastangas, siekiant užtikrinti šeimos ir profesinio gyvenimo suderinamumą, skatinti lygų vaidmenų pasidalinimą šeimoje, įskaitant vyrų skatinimą išeiti vaiko priežiūros atostogų, bei užtikrinti prieinamą ir nebrangią vaiko priežiūros paslaugų suteikimą; bei

(f) pakeisti Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą įtraukiant privalomuosius lygybės planus, kuriuos vykdys viešojo ir privataus sektoriaus darbdaviai, bei apimant užmokesčio klausimus bei palankios šeimai politikos įgyvendinimą.

Sveikata

36. Komitetui kelia susirūpinimą 2013 m. įstatymo projektas, kuriuo siekiama uždrausti saugius ir legalius abortus bei priėjimą prie kontraceptinių priemonių. Komitetas taip pat labai susirūpinęs dėl nuostatų, kurios įteisina priverstinę moterų su protine negalia sterilizaciją ir abortus be išankstinio teismo leidimo. Komitetas apgailestauja, kad dar nėra priimtas įstatymo projektas, reglamentuojantis reprodukcinę sveikatą, ir kad dirbtinis apvaisinimas, nepaisant aukšto nevaisingumo lygio Valstybėje narėje, nėra subsidijuojamas.

37. **Komitetas rekomenduoja Valstybei :**

(a) susilaikyti nuo įstatymų ar jų pataisų priėmimo, kurios apribotų moterų teisę į saugius ir legalius abortus, o vietoje jų priimti rengiamus įstatymų projektus dėl reprodukcinės sveikatos ir dirbtinio apvaisinimo;

(b) užtikrinti, kad šiuolaikinės kontraceptinės priemonės būtų prieinamos ir įperkamos moterims ir merginoms, ypač kaimo moterims; ir

(c) ištirti skundus dėl neleistino priverstinio aborto ar sterilizacijos, atliktos moterims su protine negalia globos įstaigose bei surašyti protokolus, siekiant užtikrinti, kad tokiais atvejais būtų gaunamas teismo leidimas, taip pat numatyti bausmes šias įstatymo nuostatas pažeidusiems kaltininkams.

Kaimo moterys, vyresnio amžiaus moterys ir moterys su negalia

38. Komitetas atkreipia dėmesį, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atliko studiją, kuri parengta remiantis Komiteto rekomendacija (CEDAW/C/LTU/CO/4, 29 straipsnis), apie kaimo vietovėse gyvenančių moterų, vyresnio amžiaus moterų, moterų su negalia ir kitų socialiai nuskriaustų moterų grupių padėtį. Komitetas yra susirūpinęs dėl didelės skurdo rizikos, kylančios kaimo moterims ir mažo jų atstovavimo priimančioms sprendimams, riboto priėjimo prie įvairių paslaugų, tarp jų – prieglaudų smurto artimoje aplinkoje aukoms. Komitetas reiškia susirūpinimą dėl „vyresnio amžiaus feminizacijos“ problemos, kai vienišos moterys dominuoja tarp vyresnio amžiaus žmonių, dėl vyresnio amžiaus asmenų priežiūros centrų trūkumo, kurie atitiktų vyresnio amžiaus moterų poreikius, ypač vienišų vyresnių moterų ar tų, kurios negauna šeimos pagalbos. Komitetas susirūpinęs, kad moterys su negalia kenčia nuo daugialypės diskriminacijos, įskaitant išsilavinimo, įsidarbinimo ir sveikatos priežiūros srityse, dalyvavimo politiniame gyvenime galimybes. Susirūpinimą taip pat kelia didelis smurtinių nusikaltimų prieš jas skaičius ir specializuotų aukoms skirtų paslaugų trūkumas.

39. **Komitetas rekomenduoja Valstybei:**

(a) parengti išsamią strategiją ir programas, skirtas ekonominiam ir politiniam kaimo moterų įgalinimui bei sveikatos ir švietimo paslaugų prieinamumo užtikrinimui, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų prieglaudų prieinamumą;

(b) remiantis 2010 m. Bendraja rekomendacija Nr. 27 „Dėl vyresnio amžiaus moterų ir jų žmogaus teisių apsaugos“, atkreipti ypatingą dėmesį į pažeidžiamą vyresnio, ypač senyvo amžiaus, moterų padėtį ir numatyti priemones, jų sveikatos, ekonominei ir emocinei padėčiai gerinti siekiant išvengti skurdo ir izoliacijos bei užtikrinti senyvo amžiaus žmonių prieglaudų prieinamumą, kurios atitiktų senyvų moterų, ypač vienišų ar neturinčių šeimos paramos, poreikius;

(c) peržiūrėti teisės aktus nediskriminavimo srityje siekiant užtikrinti, kad diskriminacija dėl negalios būtų draudžiama viešajame ir privačiame sektoriuose, bei kad teisinės gynybos priemonės, skundų ir sankcijų mechanizmai, įskaitant daugialypės diskriminacijos atvejais, būtų prieinami moterims su negalia; ir

(d) imtis konkrečių veiksmų sprendžiant smurto prieš moteris su negalia problemą, suteikiant prieinamas prieglaudas ir 24 valandas per parą veikiančias telefono pagalbos linijas, rengiant policijos pareigūnų mokymus ir skleidžiant informaciją apie tokio pobūdžio smurtą.

Santuoka ir šeimos ryšiai

40. Komitetas yra susirūpinęs dėl pasiūlytos Konstitucijos pataisos, kuria siekiama susiaurinti šeimos apibrėžimą iki susituokusių porų, auginančių bent vieną vaiką. Komitetas taip pat yra susirūpinęs dėl 2010 m. birželį priimto Civilinio kodekso pakeitimo dėl amžiaus, kurio sulaukus galima sudaryti santuoką, numatant, kad teismai gali sumažinti šį amžių ne daugiau kaip dvejais metais asmenų iki 18 metų ketinančių tuoktis prašymu, o asmenims, jaunesniems nei 16 metų, leidžiama tuoktis tik nėštumo atveju.

41. **Komitetas ragina Valstybę:**

(a) susilaikyti nuo siaurinančio šeimos apibrėžimo priėmimo ir efektyviai įvertinti pasiūlytos pataisos dėl skirtingų šeimos formų poveikį, kaip tai numatyta 1994 m. Bendrojoje rekomendacijoje Nr. 21 „Dėl lygybės santuokoje ir šeimyniniuose santykiuose“; ir

(b) nedelsiant atšaukti diskriminuojančias Civilinio kodekso pataisas, kuriomis sumažinamas teisės tuoktis amžius.

Pekino deklaracija ir veiksmų platforma

42. Komitetas ragina Valstybę ir toliau remtis Pekino deklaracija ir veiksmų platforma įgyvendinat savo įsipareigojimus pagal Konvenciją.

Tūkstantmečio plėtros tikslai ir plėtros strategija po 2015 metų

43. Komitetas prašo, remiantis Konvencijos nuostatomis, įtraukti lyčių lygybės perspektyvą į visas priemones siekiant Tūkstantmečio plėtros tikslų, bei į plėtros strategiją po 2015 metų.

Platinimas

44. Komitetas primena Valstybei apie jos įsipareigojimą nuolat ir sistemiškai įgyvendinti šios Konvencijos nuostatas. Komitetas ragina Valstybę teikti didžiausią dėmesį šių baigiamųjų pastebėjimų ir rekomendacijų įgyvendinimui, pradėdant nuo dabar ir iki kito periodinio pranešimo pateikimo. Todėl Komitetas prašo laiku išplatinti baigiamuosius pastebėjimus oficialia Valstybės kalba atitinkamoms visų lygių (nacionalinio, regioninio, vietinio) valstybės institucijoms, ypač Vyriausybei, ministerijoms, Seimui ir teismams, siekiant visapusiškai jas įgyvendinti. Komitetas ragina Valstybę bendradarbiauti su visais minėtais tarpininkais, tokiais kaip darbdavių asociacijos, profesinės sąjungos, žmogaus teisių ir moterų organizacijos, universitetai ir tyrimų įstaigos, visuomenės informavimo priemonės, t.t. Komitetas taip pat rekomenduoja atitinkama forma išplatinti šiuos baigiamuosius pastebėjimus vietos bendruomenių lygiu, siekiant jas įgyvendinti. Be to, Komitetas prašo Valstybės ir toliau skleisti informaciją apie CEDAW Konvenciją, jos Fakultatyvųjį protokolą ir teismų praktiką bei Komiteto Bendrąsias rekomendacijas visiems tarpininkams.

Kitų sutarčių ratifikavimas

45. Komitetas pažymi, kad jei Valstybė griežtai laikytųsi pagrindinių devynių tarptautinių žmogaus teisių instrumentų², tai sudarytų daugiau galimybių moterims

² Tarptautinis ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktas, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas, Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo, Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, Konvencija prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą, Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, Tarptautinė konvencija dėl migruojančių darbininkų ir jų šeimų narių teisių apsaugos, Tarptautinė konvencija dėl visų asmenų apsaugos nuo prievartinio dingimo ir Neįgalųjų teisių konvencija.

naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis visose gyvenimo srityse. Todėl Komitetas ragina Valstybę ratifikuoti Tarptautinę konvenciją dėl darbininkų migrantų ir jų šeimų narių teisių apsaugos, prie kurios ji dar nėra prisijungusi.

Tolesni veiksmai dėl baigiamųjų pastebėjimų

46. Komitetas Valstybės prašo per dvejus metus raštu pateikti informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi įgyvendinant 15 straipsnio a, b, c, e dalyse ir 23 straipsnio b, c, d dalyse pateiktas rekomendacijas.

Kitos ataskaitos rengimas

47. Komitetas prašo Valstybės pateikti savo šeštąjį periodinį pranešimą 2018 m. liepą.

48. Komitetas prašo Valstybę vadovautis „Suderintomis rekomendacijomis dėl ataskaitų rengimo pagal tarptautines žmogaus teisių sutartis, įskaitant rekomendacijas dėl bendrojo pagrindinio dokumento ir specialiųjų sutartinių dokumentų“ (HRI/MC/206/3 ir atitaisymas Nr. 1).